

K narozeninám myslitele,^a průkopníka (a přítele) F. Knoblocha

Profesor Ferdinand Knobloch, průkopník psychoterapie světového významu, se letos dožívá 80 let. A přece by přehled jeho celoživotního díla, jak u takových příležitostí bývá zvykem, byl na tomto místě nepřípadným. Uvážíme-li rozsah a dosah jeho díla, případnější by byla monografie, psaná kolektivem autorů mnoha specializací. I tak by to byl souhrn jen prozatímni. Protože jeho práce se ani zdaleka nezdá být u konce. V době psaní této črty byl pan profesor zaneprázdněn organizací Světového psychiatrického kongresu, kde je předsedou psychoterapeutické sekce. Kromě přípravy kongresního příspěvku, profesor Knobloch psal zásadní teoretickou esej o evoluční psychologii, a zároveň článek hodnotící výsledky léčby v psychoterapeutické komunitě, kterou osobně založil a dlouhá léta vedl v kanadském Vancouveru. To vše když právě necvičil na klavír, nečetl poslední novinky odborné či krásné literatury, nelyžoval, neplaval, newindsurfoval, nehrál tenis, nebo nebyl v divadle či na koncertě. Nezmiňuji se o těchto aktivitách náhodou. Přímo renesanční šířka zájmů, znalostí a dovedností, spojená se zásadně aktivním postojem k životu, je snad nejvýraznějším rysem profesora Knoblocha, ať už v životě osobním nebo odborném. Co více, osobní a odborný život pana profesora se vždy a s neobvyklou konsistencí vzájemně prolínaly a doplňovaly.

Není tedy snadné napsat kratičký příspěvek k jeho narozeninám; jaký úhel zvolit, na co se soustředit na omezené ploše? Měl jsem vzácnou příležitost se v posledních 15 letech od pana profesora učit, spolupracovat s ním, a stát se jeho přítelem. Pokusím se tedy shrnout, v čem osobně vidím nejzávažnější příspěvek jeho práce.

Profesor Knobloch v mnoha ohledech předbíhal svou dobu; často si myslím, že jeho život by byl snazší, kdyby toto tvrzení byla jen otřepaná fráze. Například v dobách nesmiřitelných soubojů jednotlivých psychoterapeutických škol, rigidně trvajících na své jediné, všeobjímající, a celkem nepodložené "pravdě," profesor Knobloch začal kacířsky uvažovat o možnostech a nutnosti integrace psychoterapie. Spolu se svou ženou, prof. Jiřinou Knoblochovou, vybudovali model integrované psychoterapie, který je nejen rozsáhle a přesvědčivě teoreticky fundovaný, ale také pragmatický a úspěšně ověřený praxí. (Zde se nelze vyhnout poznámce. Jiřina je Ferdinandovi nejtěsnějším spolupracovníkem a tvůrčím partnerem. Že se tento text, snad trochu jednostranně,

soustřeďuje na práci pana profesora, je především díky jeho jubileu.) Po létech nepochopení a nedůvěry čas zřejmě uzrál a přední odborníci (např. J. Frank, Garfield, Goldfried, Norcross, Prochaska, a jiní) začali znovuobjevovat cestu vyznačenou profesorem Knoblochem. Integrace psychoterapie se dnes stala téměř módní, a ne vždy plně pochopenou, záležitostí.

Profesor Knobloch důsledně vycházel z pojetí člověka jako společenské bytosti. Například i o dvojici psychoterapeut - pacient uvažoval jako o minimální společenské skupině. To mu umožnilo vidět i "individuální" psychoterapii v novém světle a zavádět do ní nové, netradiční prvky. Zval do terapeutických sezení významné osoby pacientova života, a odsud byl jen krůček k jeho objevné a (podle J. E. Bella) průkopnické práci v oboru rodinné terapie. Dlouho před Palo Altskou "školou," v časných padesátých létech, začal profesor Knobloch uvažovat o rodině z hlediska teorie systémů, zároveň předjímaje teorii sociální směny. Ale díky vůdčímu konceptu skupinového schématu, který profesor Knobloch rovněž začal rozvíjet v padesátých létech (a publikoval v roce 1963 právě v tomto časopise), nikdy nezabředl do extrémů systémové školy a dokázal zachovat pozornost k unikátní individualitě jednotlivce v rámci rodinného systému.

Na podobném základě, i když ovlivněna celou řadou dalších okolností, byla založena průkopnická práce pana profesora v oblasti skupinové terapie. Čeští odborníci jsou obeznámeni s jeho prací například v Horní Palatě nebo v Lobči. Ale myslím si, že ke skutečnému vyvrcholení Knoblochových snah došlo až na Univerzitě Britské Kolumbie ve Vancouveru, kde v roce 1972 založil terapeutickou komunitu Day House. Místní odborníci ho od tohoto projektu zrazovali; poukazovali na vyhraněnou individualnost severoamerického kulturního povědomí. A přece byl Day House jednoznačný úspěch, který přispěl k uznání Knoblochovy práce i na tomto kontinentě. Jeho teoretický a praktický přístup zřejmě neodráží jen české a středoevropské kulturní tradice, ale zdá se oslovovat lidské univerzality. Tomu se zdá nasvědčovat zájem o Knoblochovu práci například i v Japonsku či v Číně.

V Day House se všechny prvky poměrně složitého systému integrované psychoterapie jedinečně vytříbily, skloubily a sladily, což umožnilo maximální využití hojivé síly skupiny a zároveň nevídaný rozvoj tvořivosti jednotlivce. Jestliže Safran

nedávno volal po konceptualizaci psychoterapie jako zkušenostní laboratoře terapeutické změny, je jen škoda, že nenavštívil Day House o 10 - 20 let dříve. Kromě jiného, v Day House se také zřejmě vytříbila k systematickému vrcholu psychogymnastika, kterou profesor Knobloch založil a propagoval již od dob války. Za zamyšlení stojí, že když v roce 1991 (tedy jako 75-ti letý) odcházel pan profesor z univerzity do důchodu, jeho nástupci se rozhodli jeho dílo a myšlenky "zmodernizovat." Zničili Day House téměř okamžitě.

Nelze se nezmínit o Knoblochově fundamentálním konceptu skupinového schématu. Podle Bacciagaluppiho, Knobloch zde předešel Bowlbyho koncept vnitřního pracovního modelu. Myslím si, že se také dostal mnohem dál. Například, Knoblochův koncept zahrnuje roli otce a dalších významných osob v jedincově životě, vyhýbá se konceptuální nejasnostem a nedůslednostem přívrženců objektových vztahů, a zároveň předjímá a razí cestu tzv. kognitivní revoluci v psychoterapii. Koncept skupinového schématu rovněž předešel některé koncepty soudobé moderní (i když někdy jen "módní") narativní psychologie. Jako dějová a vztahová kostra jedincova životního příběhu, Knoblochův koncept skupinového schématu se zdá být obsáhlejší a terapeuticky užitečnější než, například, Tomkinsova teorie skriptů, a zároveň ponechává prostor pro uplatnění nadindividuálních, například kulturních, skriptů. Domnívám se, že v tomto směru budeme ještě dlouho z tohoto konceptu těžit. Tím spíše, že jako erudovaný filozof profesor Knobloch důsledně a dialekticky rozlišoval mezi fyzikálním a fenomenologickým světem, a vyhnul se tak slepým uličkám (zejména radikálních) konstruktivistů.

Jak vzdát zasloužený hold brilantnímu ~~člověku~~ mysliteli, praktikovi a novátorovi na omezeném prostoru? Samozřejmě, že panu profesorovi přeji vše nejlepší, zdraví a spokojenost. Přeji-li mu také mnoho dalších let úspěšné práce, není to jen z důvodů nezištných. Myslím si, že se mám od něj stále dost co učit. A že nejsem sám.

M. Adler

dopisat!

Výběr z prací F. Knoblocha.

- Knobloch, F. (1957). Le collectif de Diagnostic et de Traitement dans les Nevroses. La Raison, No. 17, 35-58.
- Knobloch, F. (1959). The diagnostic and therapeutic community as part of a psychotherapeutic system. Proceedings of the Second Congress of Group Psychotherapy, Zurich 1957. Acta psychother.7:Suppl.195-204.
- Knobloch, F. (1961, 1968). Neuróza a ty. Praha: Stát. zdravot. nakl. (Též v slovenském, polském a maďarském překladu.)
- Knobloch, F. (1963). Osobnost a malá společenská skupina. Čsl. psychologie, VII(4), 329- 337.
- Knobloch, F.(1965). Family psychotherapy. VI Internat. Congress of Psychotherapy, London, 1964. Psychother. Psychosom. 13, 155-163.
- Knobloch, F. (1968). The system of group-centered psychotherapy for neurotics in Czechoslovakia. Am.J.of Psychiatry, 124(9), March, 1227-1231.
- Knobloch, F. (1968). Toward a conceptual framework of group-centered psychotherapy. In B.F. Riess, B.Frank & E.K. Schwartz, New Directions in Mental Health. (pp.118-132). New York: Grune & Stratton.
- Knobloch, F. (1971). La kinesiterapia como parte del sistema de la psicoterapia integrada in Checoslovaquia. Revista Espanola de Psicoterapia Analitika, IV (1), 5-27.
- Knobloch, F. (1974). Towards a theoretical integration of psychotherapies. Contemporary Psychoanalysis, 10 (2), 209-218.
- Knobloch, F (1985). Group Schema: Towards a psychodynamic-behavioral integration. In P.Pichot, P.Berner, R.Wolf, & K.Thau (Eds.). Proceedings of the VII World Congress of Psychiatry, Vienna.1983. Psychiatry: The state of the art, Vol.4. (pp. 19-24). New York: Plenum Press.
- Knobloch, F., Juna, J., Junova, H., & Koutsky, Z. (1968). On an interpersonal hypothesis in the semiotic of music. Kybernetika, Prague, 4 (4), 364-381.
- Knobloch, F., Junova H., Petrusová ,M., & Šaposniková (1964). Psychogymnastika jako prostředek diagnostiky osobnosti a přeučování mezilidských vztahů. Čsl. psychologie, VIII(2), 113-120.
- Knobloch, F., & Knobloch, J.(1957, 1965). Soudní psychiatrie. Praha: Stát. Zdravot. nakl.
- Knobloch, F., Knobloch, J.(1971). From family therapy to integrated psychotherapy. Proceedings of the V World Congress of Psychiatry, Mexico, 1971. Excerpta Medica, Internat. Congress Series No. 274, 425-429.
- Knobloch, F., Knobloch, J.(1974). Psychogymnastik. In Petzold, H.(Ed.), Psychotherapie und Körperdynamik. Paderborn: Jungermann, 201-214.
- Knobloch, F.& Knobloch, J.(1976). Recent advances in residential and day-care treatment of neurotic patients. In S. Arieti & G. Chrzanowski (Eds.), New Dimensions in Psychiatry: A World View, 2nd Vol. (pp.466-489). New York: J. Wiley.

- Knobloch, F., & Knobloch, J. (1979). Integrated psychotherapy. New York: J. Aronson (též v německém, japonském, českém a čínském překladu).
- Knobloch, F., & Knobloch, J. (1979). In search of a new paradigm of psychoanalysis. J. Am. Academy of Psychoanalysis, 7: 4, 499-524.
- Knobloch, F., & Knobloch, J. (1982) Therapeutic community and social exchange theory. In M.Pines & L.Rafaelsen (Eds.), Proceedings of the 7th International Congress of Group Psychotherapy, Copenhagen, 1980. The Individual and the Group (pp. 529-541). New York: Plenum Press.
- Knobloch, F., Poštolka, M., & Srnec, J. (1964). Musical experience as interpersonal process. PSYCHIATRY: J. for the study of interpersonal processes, 27: 4, 259-265.
- Knobloch, F., & Šefrnová, M. (1954). Příspěvek k technice rodinné psychoterapie. Neurologie a psychiatrie československá, 17: 217-224.
- Knobloch, F., Wolf, E., Knoblochová, J., & Šváb, L. (1959). Neurózy. Praha: Stát. zdravot. nakl.
- Knobloch, J., & Knobloch, F. (1965). Family psychotherapy. In Buckle, D. (Ed.), Aspects of Family mental Health in Europe. Public Health Paper No. 28, (pp.64-89). Geneva: World Health Organization,
- Knobloch, J., & Knobloch, F. (1970). Family therapy in Czechoslovakia. In: Ackerman, N. (Ed.), Family therapy in transition (pp.55-80). Boston: Little, Brown.
-

Uvedené citace jsou z:

- Bacciagaluppi, M. (1994). The relevance of attachment research to psychoanalysis and analytic social psychology. J. Am. Academy of Psychoanalysis, 22 (3), 465-479.
- Bell, J. E. (1980). Family therapy. V: H.L. Kaplan, A.M. Friedman, & J. Sadock, Comprehensive textbook of psychiatry, 3d ed. (pp.2217-2225). Baltimore: Williams & Wilkins.